

Griseb. та інші), що складає 8,8 %, гігрозомезофіти – чотирма видами (*Salix myrsinifolia* Salisb., *Betula obscura* A. Kotula incl., *Salix rosmarinifolia* L., *Salix starkeana* Willd., 7,0 %), мезогігрофіти – трьома видами (*Oxycoccus microcarpus* Thunberg ex Rupr., *Andromeda polifolia* L., *Chamaedaphne calyculata* (L.) Moench), що складає 5,3 %.

Отже, серед заповідних автохтонних дендрозоофітів представлені рослини, що є добре адаптованими до різноманітних сучасних умов зволоження, характерних для досліджуваного регіону. Відповідно, зміни клімату у напрямку як його аридизації, так і підвищення гумідності, будуть мати наслідком суттєву трансформацію умов екоотопів регіону та втрату низки раритетних видів із числа заповідних автохтонних дендрозоофітів Українського Полісся.

АГРОБІОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ГІСОПА ЛІКАРСЬКОГО (*HYSSOPUS OFFICINALIS* L.) ТА ЙОГО ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ ПІВДНЯ УКРАЇНИ

Ткачова Є. С., аспірант
Федорчук М. І., д-р с.-г. наук, професор
Миколаївський національний аграрний університет

Рослина Гісоп лікарський (лат. *Hyssopus officinalis*), або Гісоп звичайний, або Синій звіробій - вид роду Гісоп родини Ясноткові (Lamiaceae), багаторічна гілляста ефіроолійна рослина або напівчагарник, що росте в дикому вигляді в Північній Африці, Західній Азії, Центральній, Південній і Східній Європі. У культурі гісоп вирощують в Північній Америці і майже на всій території Європи.

Трава гісопу є найдавнішою лікарською рослиною, яку застосовували для лікування хворих ще Гіппократ і Діоскорид. Гісоп лікарський є культурою багатопланового використання. Традиційно його вирощують як пряно-смакову овочеву культуру, яка застосовується в консервній, лікеро-горілчаній промисловості і в останні роки з'явився серйозний інтерес до його ефірної олії в медицині, зокрема в ароматерапії. Завдяки тривалому періоду цвітіння і різноманітному забарвленню його охоче використовують в ландшафтному дизайні.

На першому році життя у гісопу лікарського розвиваються тільки вегетативні органи, але при гарному догляді і дотриманні всіх агротехнологічних заходів можливо цвітіння частини рослин вже в перший

рік вирощування. Починаючи з другого року життя, рослина цвіте з липня по вересень, плоди дозрівають з серпня до пізньої осені. Насіння зберігає схожість 3-4 роки.

До умов росту та розвитку гісоп невимогливий. Рослина посухостійка, зимостійка. До ґрунту особливих вимог не пред'являє, але вважає за краще ґрунти пухкі і чисті від бур'янів, на заболочених і засолених зростає погано. Гісоп лікарський невибагливий до тепла. Це світло- та вологолюбна рослина довгого дня. В умовах затінення його пагони витягуються, зменшується розмір квіток, знижується вміст ефірної олії в них. Рослина на півдні України вільно зимує у відкритому ґрунті. Строк продуктивного використання плантації гісопу понад 20 років, але максимальна продуктивність культури становить 7 - 9 років.

Гісоп можна розмножувати як насінням, так і живцями, поділом куща та відгалуженнями, тобто – вегетативно. При вегетативному розмноженні живці нарізають у вересні – жовтні завдовжки 8 – 10 см з однорічних напівздерев'янілих пагонів, які беруть з 4-5 річних маточних кущів і висаджують у парники або теплиці для одержання саджанців. Оптимальні строки висаджування у відкритий ґрунт – рано навесні або у жовтні – листопаді. Висаджують саджанці за схемою 70X25см. Під час садіння кореневу шийку заглиблюють нижче поверхні ґрунту на 5-6см, кожен саджанець поливають і загортають шаром ґрунту 3-5см. Насінням гісоп лікарський можна висівати восени і навесні. Сходи рослин підзимового строку сівби з'являються у другій декаді травня. Фаза бутонізації настає в другій, а цвітіння в третій декаді червня. Тривалість цвітіння 104 дні. Масове цвітіння настає в другій декаді липня і триває до другої декади вересня. Насіння дозріває в серпні-вересні. Фаза плодоношення розтягується майже на два місяці, весь період вегетації триває 160-170 днів. Сівбу проводять широкорядним способом з шириною міжрядь 70 см на глибину 1.5 – 2 см і нормою висіву 4 – 5 кг/га.

Після сівби догляд за посівами складається з захисту від бур'янів. На другий та послідуєчі роки вегетації догляд за гісопом складається із ранньовесняного боронування, підживлення, міжрядних культивувань на глибину не більше 8-10 см. Щороку бажано після збирання суцвіть проводити легке обрізування кущів для видалення сухих та пошкоджених гілочок. Услід за цим кущі омолоджують, зрізуючи їх на $\frac{1}{2}$ однорічного приросту. Після омолодження рослини обов'язково потрібно підживити мінеральними добривами.

Збирання врожаю проводять у червні – липні у фазу початок – масове цвітіння пагонів. У сприятливі роки можливий другий укіс у серпні – вересні.

Для півдня України культивування гісопу лікарського відкриває нові можливості та має величезний потенціал. Цінність гісопу характеризується широким спектром фармакологічної дії, яка є природною за індуктором механізмів організму людини. Недарма гісоп лікарський включений в

фармакопею Румунії, Франції, Німеччини, Португалії та Швеції. Закордоном цю траву культивують давно. В США гісоп вирощують у 13 штатах. Американські фахівці стверджують, що гісоп є дуже економічно вигідною культурою, бо окрім цінної лікарської сировини та застосування в їжу ще є гарним медоносом, так як дає бджолам багато ароматичного нектару і квіткового пилку. Нектарний диск розташовується в квітках гісопу під плідником. Мед з нього належить до розряду найкращих сортів.

В даний час вченими в гісопі лікарському виявлено значну кількість вітамінів, мінеральних солей та інших біохімічних з'єднань. ефірна олія гісопу містить: глікозиди, тонічні і смакові речовини, що покращують кулінарну якість продуктів, змінюють консистенцію, роблячи її більш ніжною, збуджують діяльність органів травлення, викликають апетит, значно посилюють засвоюваність поживних елементів, сприятливо впливають і на обмін речовин в організмі, покращують діяльність нервової і серцево-судинної систем. Бактерицидні властивості роблять його відмінними консервантом.

Для отримання цінної сировини гісопу в умовах півдня України необхідно розробити агротехнічні прийоми вирощування цієї культури в сучасних агроценозах, які забезпечать його високі економічні та якісні показники не порушуючи екологічної рівноваги.

УДК 633.81 (477.7)

РОЗРОБКА ПРИЙОМІВ ВИРОЩУВАННЯ ЛАВАНДИ ВУЗЬКОЛИСТОЇ *LAVANDULA ANGUSTIFOLIA* L. В УМОВАХ ПІВДЕННОГО СТЕПУ УКРАЇНИ

**Манушкіна Т. М., канд. с.-г. наук, доцент
Миколаївський національний аграрний університет**

Лаванда вузьколиста (*Lavandula angustifolia* L., *Lavandula vera* L.) – одна з основних ефіроолійних культур, що вирощуються в Україні. Ефіроолійна продукція лаванди (ефірна олія, конкрет, абсолют, біоконцентрат) знаходить широке застосування в парфюмерно-косметичній, харчовій та фармацевтичній промисловості. Загальновідомо, що ефіроолійні рослини мають високу бактерицидність, радіопротекторність, містять біологічно активні речовини, амінокислоти, мікроелементи. Лаванда – це багаторічна рослина, що характеризується протиерозійними властивостями, може вирощуватися на еродованих, малопродуктивних, кам'янистих ґрунтах. Вирощування лаванди забезпечує і такі позитивні екологічні процеси, як збільшення біорізноманіття в агроєкосистемах, очищення повітря від